

Sankt Peterburg - prozor Rusije u Europu

Ciprić, Patrik

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:694478>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Patrik Ciprić

Sankt Peterburg – prozor Rusije u Europu

Prvostupnički rad

Mentor: prof.dr.sc.Laura Šakaja

Ocjena: _____

Potpis: _____

Zagreb, 21.09.2018.

Sankt Peterburg – prozor Rusije u Europu

Patrik Ciprić, JMBAG: 0119019327

Preddiplomski sveučilišni studij *Geografija; smjer: istraživački*

Izvadak: Sankt Peterburg je jedan od najmlađih gradova ne samo Rusije, nego i Europe. Ovim radom prikazan je razvoj Sankt Peterburga kroz različita povijesna razdoblja i različitu vlast. Bitno je razmotriti povijesni razvoj kako bi se lakše shvatio europski utjecaj ne samo na Sankt Peterburg, nego i Rusiju. Veliku ulogu u razvoju grada ima dinastija Romanov, a najistaknutiji njihov predstavnik ujedno je utemeljitelj Sankt Peterburga. Petar Veliki se zalagao da stvori veličanstven grad koji bi objedinio europsku i rusku kulturu u jedno. Grad je uz europske arhitekture ubrzo prerastao u veličanstvenu prijestolnicu carske Rusije. Svrgavanje monarhije sa vlasti ujedno označuje stagnaciju razvoja grada i zatvaranje Rusije. Sankt Peterburg je danas poznat kao multikulturalan grad s bogatom kulturnom baštinom.

Ključne riječi: Sankt Peterburg, Petar Veliki, kulturna baština, europski utjecaj

Voditelj: prof.dr.sc.Laura Šakaja

Tema prihvaćena: 27.06.2017.

Datum obrane: 21.09.2018.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska

Saint Petersburg – Russia's window on Europe

Patrik Ciprić, JMBAG: 0119019327

Undergraduate University Study of *Geography: course: research*

Abstract: Saint Petersburg is one of the youngest cities not only in Russia, but also in Europe. This Thesis presents development of Saint Petersburg throughout different historical periods and different reigns. It is important to consider historical developments in order to better understand the European influence not only in St. Petersburg, but also in Russia. The Romanov dynasty play a major role in the development of the city, and their most prominent representative is also a founder of Saint Petersburg. Peter the Great claimed to create a magnificent city that would consolidate European and Russian culture into one. The city, along with architects from Europe, soon became a major capital of Russia. Suspending the monarchy will mark the stagnation of the development of the city and the closure of Russia. Saint Petersburg is today known as a multicultural city with a rich cultural heritage.

Keywords: Saint Petersburg, Peter the Great, cultural heritage, european influence

Supervisor: Laura Šakaja, Full Professor

Thesis submitted: 27.06.2017.

Thesis defense: 21.09.2018.

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. METODOLOGIJA.....	1
3.GEOGRAFSKA OBILJEŽJA SANKT PETERBURGA	2
4. SANKT PETERBURG KROZ POVIJEST	4
4.1. Vladavina Petra Velikog	4
4.2. Vladavina Katarine I i Petra II.....	6
4.3. Vladavina Ane Ivanovne	6
4.4. Vladavina Elizabete.....	7
4.5. Vladavina Katarine Velike.....	7
4.6. Vladavina Aleksandra I	8
4.7. Vladavina Nikolaja I i Aleksandra II	8
4.8. Vladavina Aleksandra III i Nikolaja II	10
4.9. Razdoblje rata i promjena imena grada.....	11
4.10. Nastavak terora i ponovna promjena imena grada	13
4.11. Razdoblje Drugog svjetskog rata i blokade Lenjingrada	14
4.12. Poslijeratno razdoblje i pad komunizma.....	15
5. RUSKI GRAD EUROPSKIH ARHITEKATA	17
6. KULTURNI PEJZAŽ SANKT PETERBURGA.....	19
7. ZAKLJUČAK.....	21
LITERATURA	22

1. UVOD

Sankt Peterburg je drugi grad po veličini Ruske Federacije i četvrti grad u Europi. Grad je vrlo mlad, a razvijao se pod utjecajem europske arhitekture te je bio mjesto širenja europskih utjecaja dalje u Rusiju. Osim što je središte kulture u Rusiji, također je jedno od najznačajnijih središta kulture u Europi. Nazivaju ga ruskim "prozorom u Europu" i "Venecijom sjevera". Sankt Peterburg odlikuju mnogi oblici materijalne i nematerijalne kulturne baštine zbog kojih je posebno zanimljiv. Veliki doprinos u ruskoj povijesti imala je dinastija Romanov koja je vladala Carstvom 300 godina. Petar Veliki imao je viziju grada koji će biti najljepši u Europi i tu viziju je pokušao ostvariti stvaranjem Sankt Peterburga. Prestankom vladavine dinastije Romanov dolazi do stagnacije razvoja grada kao i uništavanja kulturnog pejzaža koji je do tada imao. Cilj ovog rada je istražiti povijesni razvoj grada, utjecaje koji su pogodovali samom razvoju, kulturnu baštinu i kulturni pejzaž Sankt Peterburga.

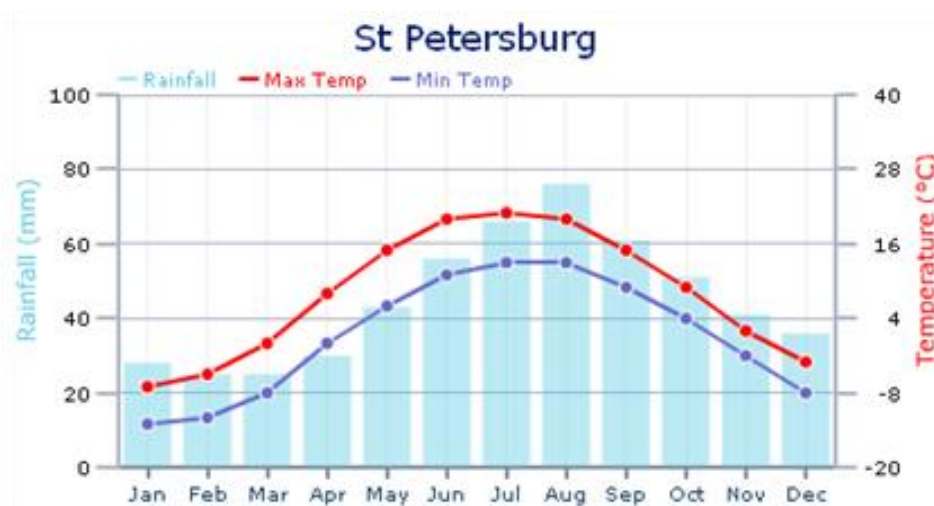
2. METODOLOGIJA

U radu su korišteni podaci iz navedenih literatura i izvora pomoću kojih je istražen povijesni razvoj grada i njegova obilježja danas. Većina podataka je obrađena sa službene stranice Sankt Peterburga. Metode zastupljene u ovom radu su metoda deskripcije, kompilacije, analize odabrane literature, web sadržaja i statističkih podataka.

3.GEOGRAFSKA OBILJEŽJA SANKT PETERBURGA

Sankt Peterburg je smješten na delti rijeke Neve na vrhu Finskog zaljeva. Grad se širi na preko 42 otoka delte i dijelova naplavne ravnice. Nizak teren močvarnog područja često je bio poplavljen, naročito u jesen i u proljeće zbog podizanja Baltičkog mora, vremenskih uvjeta i plitkosti Nevskog zaljeva. Kako bi se regulirala razina vode izgrađeni su brojni kanali i brana kako bi se izbjeglo stalno poplavljanje koje je prouzrokovalo velike štete u prošlosti. Razvojem grada umjetno se podizala razina zemljišta. Sankt Peterburg smješten je na 59°56'19"(Latitude, 2018.) sjeverne geografske širine što uzrokuje velike varijacije u trajanju dana i noći tokom različitih godišnjih doba. Tako sumrak može trajati gotovo cijele noći, a taj fenomen je poznat kao "bijeće noći".

Smanjen utjecaj Atlantskog oceana pruža Sankt Peterburgu blažu klimu nego što se očekuje obzirom na njegov krajnje sjeverni smještaj. Ipak, zime su prilično hladne sa prosječnom siječanjskom temperaturom oko $-8-6^{\circ}\text{C}$ (Tab.1.), što je nekoliko stupnjeva toplije od prosječne temperature Moskve. Neva se u zimi zamrzava, a njeno zamrzavanje započinje sredinom studenog, a odmrzava se sredinom travnja. Ljeta su umjereno topla s prosječnom temperaturom u srpnju od $18-20^{\circ}\text{C}$ (Tab.1.). Srednja godišnja količina padalina iznosi oko 634 mm(Britannica,2017.), a najviši mjesečni prosjeci su ljeti.

Tablica 1.: Klimatski dijagram temperature i padalina za Sankt Peterburg(Izvor: Expat Arrivals)

Sankt Peterburg je drugi po veličini grad Rusije sa otprilike 5,2 milijuna stanovnika na površini od skoro 1400 km²(Welcome to St.Petersburg, 2017.), iz čega proizlazi gustoća naseljenosti malo veća od 3700 st./km².Stanovništvo je pretežno rusko, no etnički sastav se mijenjao kroz povijest. Prije revolucije i građanskog rata na ovom području živjele su brojne poljske,baltičke i njemačke zajednice. Nakon revolucije započele su čistke od strane režima i tako se osim smanjivanja stanovništva, mijenja etnički sastav. Veliki broj manjina je emigrirao iz Sankt Peterburga, a oni koji su ostali ubrzo postaju žrtve čistke. Najveći pad broja stanovnika zabilježen je za vrijeme Drugog svjetskog rata, odnosno za vrijeme opsade zbog ratnih operacija, evakuacija ili gladi.

Sankt Peterburg je odmah poslije Moskve najvažniji grad po industriji, proizvodnji i izvozu. U kasno sovjetsko doba više od polovice radnog stanovništva zaposleno je u industriji i graditeljstvu. Nakon postsovjetske deindustrijalizacije oko petine stanovništva je i dalje zaposleno u industriji, a grad je privlačio više industrije od Moskve. Velika većina ostalog radnog stanovništva je radila u uslužnim djelatnostima. Industrijska proizvodnja smanjila se tijekom 1990-ih, ali se pojačala i nadmašila dotadašnje razine početkom 21. stoljeća, kada je gospodarstvo Sankt Peterburga raslo brže od ostatka Rusije. Pojavile su se nove industrije, a stare su revitalizirane(Britannica, 2017).

Obzirom da je Rusija površinom najveća država na svijetu, Sankt Peterburg možda nije najvažniji u prometnom smislu, ali veliku važnost kao čvorište ima u urbaniziranom europskom dijelu Rusije. Dio je značajnog prometnog koridora koji povezuje skandinavske zemlje sa Rusijom i dalje sa istočnom Europom. Prva je željeznica izgrađena 1837. godine i od tada se gradska prometna infrastruktura nastavila razvijati s rastom grada. Luka ima međunarodno značenje i veliku transportnu važnost dugo kroz povijest. Gradski promet sastoji se od podzemne željeznice, autobusa, tramvaja, trolejbusa i nekoliko stotina "maršrutki"(Britannica, 2017).

U centru grada nema nebodera i karakterizira ga niska linija horizonta. Propisi zabranjuju izgradnju visokih zgrada u centru kako ne bi došlo do drastičnih izmjena u kulturnom pejzažu gradske povijesne jezgre. U odnosu na Moskvu, povijesna arhitektura koja se sastoji od većinom baroknih i neoklasičnih zdanja 18. i 19. stoljeća, uglavnom je sačuvana, iako su neke zgrade porušene dolaskom Boljševika na vlast i tijekom opsade grada. Od 1991. godine, povijesni centar uvršten je na popis Svjetske baštine UNESCO-a(UNESCO,2017.).

4. SANKT PETERBURG KROZ POVIJEST

4.1. Vladavina Petra Velikog

Krajem 17. stoljeća, Petar Veliki posjetio je Zapadnu Europu što ga je potaknulo na razmišljanje kako bi on mogao po europskom uzoru izgraditi jedan takav veličanstveni grad, ali izvan granica Europe. Rusija nije imala izlaz na more, što je uvelike zadržavalo njen napredak. Na jugu je izlaz na crno more priječilo Osmansko Carstvo koje je držalo primat na tom području, pa se Petar orijentirao na sjever gdje je Švedska posjedovala područje uz samu obalu Baltičkog mora. Kako bi ostvario svoj plan, u kolovozu 1700. godine objavljuje rat Švedskoj. Iako je u početku vojni pohod na Švedsku bio neuspješan, Petar Veliki nije se predavao.

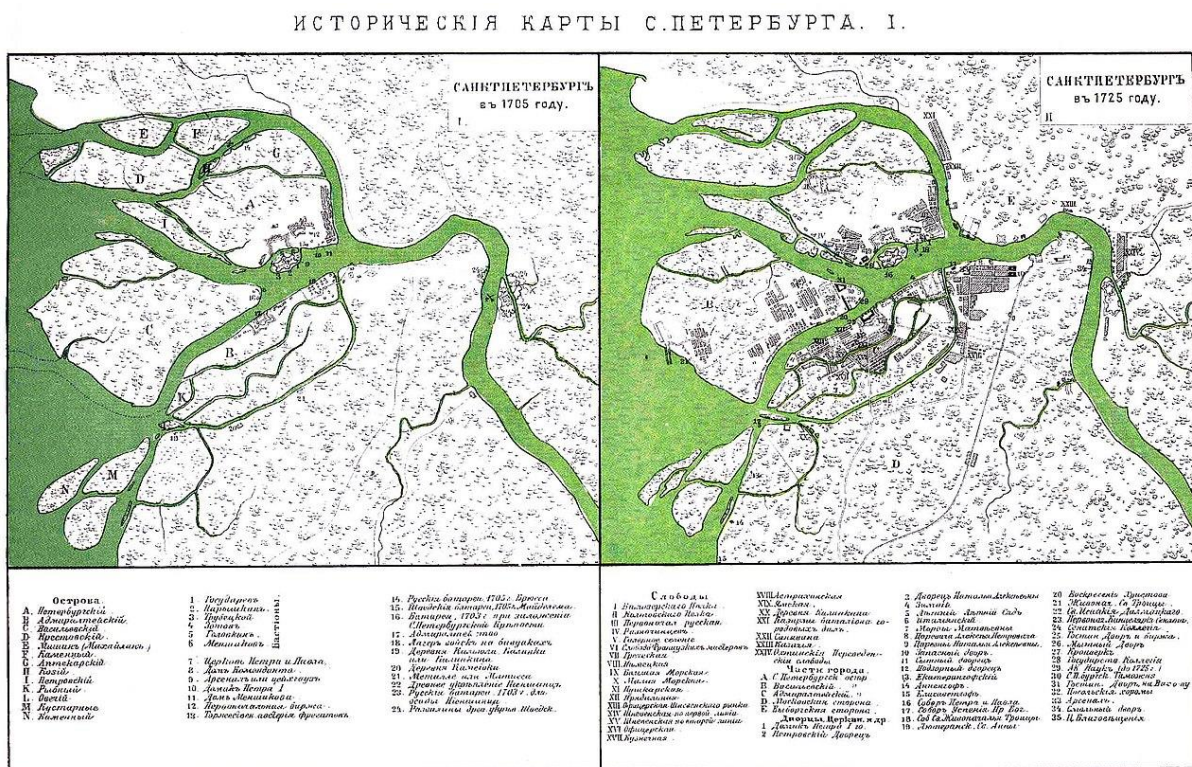
Godine 1702. prisilo je Šveđane da se povuku s Ladoškog jezera. Ladoško jezero udaljeno je oko 60 kilometara od Baltičkog mora te je povezano rijekom Nevom. Šveđani su nastavili pružati otpor iz tvrđave Nienshants, blizu mjesta gdje Neva utječe u Baltičko more. Godine 1703. švedska vojska je doživjela teški poraz te je to područje morala prepustiti Rusiji koja je stekla prevlast nad cijelom deltom Neve.

Nakon uspostavljanja vlasti na delti Neve, car Petar Veliki odlučuje kako će tamo izgraditi utvrdu za obranu ovog područja. Odlučio je kako će Petropavlovsku tvrđavu izgraditi na Zajačjem otoku gdje je postavio kamen temeljac 27. svibnja 1703. godine. Slučajno ili namjerno, pozicija tvrđave bila je strateški dobro postavljena jer se od tuda moglo kontrolirati i braniti ušće Neve od neprijateljskih flota (Lincoln, 2000.).

Postavljanjem kamena temeljca i početkom gradnje Petropavlovske tvrđave mogao je započeti sa svojim velikim planom izgradnje veličanstvenog grada. Međutim, najranije strukture izgrađene u tom gradu su bile skromne u usporedbi sa njegovim grandioznim planovima. Nekoliko dana od utemeljenja grada za Cara je izgrađena mala drvena kućica koja kombinira elemente ruske i nizozemske arhitekture u čemu se već u ranim počecima očitava njegova fascinacija europskom kulturom i težnja za izgradnjom nečega drugačijeg u Rusiji.

Petar Veliki planirao je izgraditi grad od kamena i cigle, no naišao je na problem jer nigdje u blizini nije bilo ciglane koja bi proizvodila materijal za gradnju. Kako bi nastavio u svom naumu izgradnje veličanstvenog grada zapovjedio je zabranu gradnji kamenih kuća u Moskvi

te je naredio da svaki Rus koji donosi bilo kakvu trgovačku robu sa sobom ponese i nešto kamenja. Grad je izgrađen u vrlo kratkom periodu prema planu koji je sam Petar Veliki izradio prema svojim idejama(Lincoln, 2000.). Ubrzo su izgrađeni odvodni kanali, potporni stupovi, ulice, kuće, crkve, bolnice i zgrade u kojima su smješteni državni uredi. Na slici 1. je prikazano kako se Sankt Peterburg uspio brzo razvijati i širiti unatoč nepovoljnom močvarnom tlu, nedostatku radne snage i materijala za gradnju.

Slika 1:Razvoj grada Sankt Peterburga od 1705. do 1725. (Izvor: Brockhaus and Efron Encyclopedic Dictionary)

Petar Veliki je osnovao i izgradio Admiralitet koji je prvo bio brodogradilište u kojem su se gradili brodovi za baltičku flotu. Kasnije je Admiralitet postao sjedište ruske ratne mornarice. Godine 1710. započeta je gradnja Ljetnog dvorca, u kojem su ljeti boravili ruski carevi. Za vrijeme njegove vladavine započeta je gradnja Nevskog prospekta koji će tek nakon njegove smrti dobiti na važnosti i postati najvažnija prometnica u gradu.

Godine 1712. Sankt Peterburg postaje, za kratko vrijeme, prijestolnica Rusije što je omogućilo Petru Velikom još intenzivniji razvoj grada. Njegovi stalni pokušaji širenja europskih utjecaja u Rusiju nailazili su na protivljenje staromodnog ruskog plemstva.(Lincoln,2000.)

4.2. Vladavina Katarine I i Petra II

Katarinina vladavina bila je kratka i za njene vladavine su većinom završeni projekti koje je započeo Petar Veliki. Njezina vladavina započela je Petrovim bogatim državnim pogrebom prema ceremonijalnim obredima koje je sam Car razradio i uveo. Dok je još bio živ, Petar je dao Katarini posjed na jugu Sankt Peterburga gdje je ona izgradila malenu palaču. U konačnici Katarinina kratka vladavina nije ostavila nikakav značajan trag u Sankt Peterburgu.

Nakon Katarinine smrti na vlast dolazi njen sin Petar II. U vrijeme njegove vladavine Sankt Peterburg je prošao kroz razdoblje zanemarivanja i napuštanja stanovništva. Tijekom službenog posjeta Moskvi, Petar II uvidio je koje se tamo sve mogućnosti njemu pružaju. Ponukan tim iskustvom on je odlučio preseliti ponovno vlast u Moskvu. Sankt Peterburg, tada još ni 25 godina star, brzo proživljava zapuštenost, stagnaciju velikih projekata i iseljavanja nezadovoljnog stanovništva. Smrt Petra II značila je vraćanje statusa glavnog grada Sankt Peterburgu te je time izbjegnuta sudbina provincijskog grada(Volkov,1995.).

4.3. Vladavina Ane Ivanovne

Carica Ana Ivanovna dolaskom na vlast vraća status glavnog grada iz Moskve u Sankt Peterburg te će taj status zadržati sve do 1917. godine. Vratila je "apsolutni" status monarhiji te je odbacivala uvjete koje su joj dali ruski plemići kada su joj ponudili prijestolje.

Anina vladavina također je imala veliki utjecaj na ponovno planiranje razvoja veličanstvenog grada. Tijekom njene vlasti razvijaju se urbani planovi gradskih regija i četvrti. Uspostavljen je Odbor za graditeljstvo, a djelo arhitekta Petra Jerkopina odigralo je važnu ulogu u provedbi suvremenog planiranja i gradnje u samom središtu grada. Izgrađene su mnogobrojne crkve i

palače, a proveden je i projekt za uređenje okoliša. Prvi puta je grad podjeljen u upravne oblasti i postavljene su prve drvene vodovodne cijevi.

4.4. Vladavina Elizabete

U doba carice Elizabete ispunio se veliki san Petra Velikog. Sankt Peterburg postao je važan europski grad. Pred kraj njene vladavine grad je gotovo dostigao brojku od sto tisuća stanovnika – dvostruko više nego za vladavine Petra Velikog. Grad je postupno stekao europski izgled micanjem posljednjih drvenih građevina sa glavne gradeske ceste, Nevskog prospekt.

Velika briga carice Elizabete postali su javna sigurnost i građanski poredak te ponašanje u javnosti. Tim činom željela je približiti još više Sankt Peterburg najmodernijim europskim gradovima. Posebno je obratila pažnju na vanjski izgled grada te zabranila vješanje odjeće na drveće i grmlje, kažnjavala je uporabu "nepravilnog" jezika. Senat je donio odluku o održavanju gradskih mostova, a prvi kameni mostovi grade se preko rijeke Fontanke za razliku od dotadašnjih pontonskih mostova.

Iako je centar grada već prilično bio izgrađen za vrijeme Petra Velikog i carice Ane nakon njega, Elizabeta je dala izgraditi nekoliko impozantnih zgrada koje su građene u razvijenom Baroknom stilu. Carica je naredila da njen arhitekt Francesco Bartolomeo Rastrelli osmisli zgrade koje su i danas dio kulturnog pejzaža Sankt Peterburga, kao što je Zimska palača koja je dovršena tek nakon Elizabetine smrti. (Buckler, 2005.)

4.5. Vladavina Katarine Velike

Nakon kratke vladavine Petra III i njegove abdikcije, na vlast dolazi njegova žena Katarina Velika. Tijekom duge vladavine Katarine Velike, Sankt Peterburg je i dalje rastao kao veliki europski grad. Preobrazbom i uljepšavanjem glavnog grada, Katarina slijedi načela filozofa prosvjetiteljstva, kao i želju da je se svi sjećaju po dobrom i retroaktivno opravdavaju državni udar kojim je došla na vlast.

Katarina Velika je nastavila, već uobičajenu praksu svojih prethodnika, pozivati najbolje strane umjetnike i arhitekta kako bi radili u Rusiji. Tako je u Sankt Peterburg stigao francuski kipar Etienne Maurice Falconet i na Katarinin je zahtjev napravio ono što je kasnije postalo poznato kao "Brončani konjanik" – veličanstveni konjički spomenik Petra Velikog. Njen utjecaj na Sankt Peterburg je bio velik kroz prijelaz iz baroka i rokoka u neoklasicizam. Katarina je nastavila sprovođiti utjecaj zapada na Rusiju, no za razliku od Petra Velikog, obuzdala je silu i usredotočila se na provođenje individualnih akcija(Lincoln,2000.).

4.6. Vladavina Aleksandra I

Sankt Peterburg je u doba vladavine Aleksandra I bio obilježen velikim građevinskim projektima, ne samo individualnih zgrada, već čitavih ulica i trgova bez kojih je današnji Sankt Peterburg nemoguće zamisliti. Aleksandar je porazio Napoleona, zbog čega se Rusija preselila u središte pozornosti u europskim borbama za prevlast te je sam Aleksandar postao najmoćniji monarh kontinenta.

Prikladno je da se njegovo razdoblje podudara s vrhuncem visokog klasicizma u arhitekturi. Obnovio je Admiralitet u stilu visokog klasicizma koji je ne samo prikladan pragmatičkim zadacima brodogradilišta, nego kao simboličnu sliku glavnog grada velikog Ruskog Carstva. Izgrađene su velike građevine poput katedrale Kazan na Nevskom Prospektu i Rudarski institut na otoku Vasiljevsku (Volkov,1995.).

4.7. Vladavina Nikolaja I i Aleksandra II

Unatoč autokraciji i strogoj cenzuri, koja je obilježavala vladavinu Nikolaja I, također je svjedočila epohi "Zlatnog doba" ruske književnosti i kulture općenito. Sankt Peterburg je ujedno bio inspiracija i glavna publika za duge narativne pjesme Aleksandra Puškina i mračne i komične priče Nikolaja Gogolja. Započet je razvoj opere i baleta u Sankt Peterburgu koji će kasnije postati jednim od simbola Rusije(Buckler,2005.).

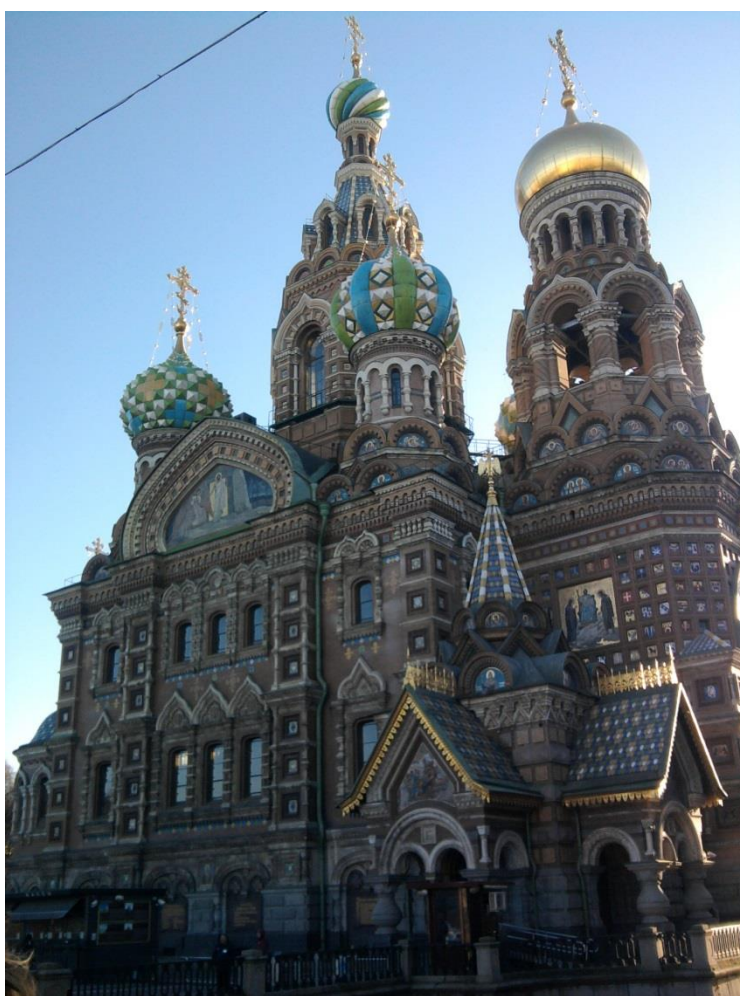
Ozbiljnijim dolaskom industrijske revolucije u Rusiju Nikolaj I započinje gradnju željeznica, a prva takva izgrađena je 1837. godine između Sankt Peterburga i Carskog sela. Godine 1851.

izgrađena je strateški vrlo važna željeznička pruga Nikolajevskiji koja povezuje dva najveća grada – Moskvu i Sankt Peterburg. Izgrađen je prvi stalni most preko rijeke Neve (Welcome to St. Petersburg, 2017.).

Za vladavine Aleksandra II dogodile su se značajnije promjene u urbanom gospodarstvu. On je veliki dio novca ulagao u izgradnju i razvoj željeznice. Sankt Peterburg razvija učinkovit sustav javnog prijevoza – tramvaji na konjsku vuču prometovali su glavnim ulicama. Izgrađen je središnji pogon za pročišćavanje vode, kao i moderni vodovodni sustav. Započeti su i eksperimenti elektrificiranja grada te je 1879. godine novo izgrađeni Liteinski most na rijeci Nevi bio osvijetljen električnim lampama. (Volkov, 1995.)

4.8. Vladavina Aleksandra III i Nikolaja II

Posljednje desetljeće devetnaestog stoljeća bilo je razdoblje jakog industrijskog razvoja popraćeno značajnim rastom veličine gradova. Tijekom 1880-ih i 1890-ih, područje grada se dramatično povećalo, izgrađen je veliki broj stambenih zgrada i industrijskih objekata koji su odredili izgled cijelih dijelova grada. Najznačajnija građevina tog razdoblja je Crkva Kristova uskrsnuća (postoje i drugi nazivi poput "Crkva Spasitelja prolivene krvi") koja je danas jedan od najjačih simbola Sankt Peterburga.

Slika 2.: Crkva Kristova uskrsnuća, 11.11.2011.

Rastuće stanovništvo u Sankt Peterburgu zahtijevalo je nove smještajne kapacitete. Tako je siromašna radnička klasa počela nastanjivati prostor južno od Obvodnog kanala, dok je velika

koncentracija stanovništva naseljavala centralne četvrti Sankt Peterburga kao što je Litenski prospekt.

Početak dvadesetog stoljeća, Sankt Petersburg je doživio građevinski "bum", zahvaljujući ekonomskom i gospodarskom rastu u zemlji, kao i razvoju tehnologije u građevini i poboljšanju u komunikaciji između gradskih četvrti. Do 1897. godine stanovništvo Sankt Peterburga doseglo je brojku od 1,2 milijuna, te je postao treći najveći grad u Europi poslije Pariza i Londona (Welcome to St. Petersburg, 2017.). Kao glavni grad multinacionalnog carstva, stanovništvo Sankt Peterburga je bilo etnički i religijski vrlo raznoliko. To se odrazilo izgradnjom džamije i budističkog hrama Datsan Gunzechoinei.

Za vrijeme cara Nikolaja II došlo je do promjena u urbanoj ekonomiji. Godine 1887. (za vrijeme Aleksandra III) izgrađena je prva telefonska stanica, no već 1895. (za vrijeme Nikolaja II) postojalo je 3000 pretplatnika u Sankt Peterburgu i okolici. Prvi električni tramvaji počeli su prometovati 1907. godine (Welcome to St. Petersburg, 2017.).

4.9. Razdoblje rata i promjena imena grada

Godine 1913. car Nikolaj II i cijela Rusija slavili su 300 godina vladanja dinastije Romanov. Iste godine Rusija je doživjela procvat i živjela najbolje razdoblje. Samo godinu dana poslije u Europi započinje Prvi svjetski rat, no u Rusiji je vladao nacionalni entuzijazam u kojem se mijenja ime glavnog grada u Petrograd, rusificiranu verziju njemačkog Sankt Peterburga. Tim činom započinje ponovno zatvaranje Rusije prema Europi.

Ubrzo je rat razbio nacionalnu idilu vrlo lošom situacijom na domaćem i bojnopolju. Do siječnja 1917. godine više od milijun ruskih vojnika je poginulo (Britannica, 2017.). Ubrzo je Petrograd počeo slabiti i propadati zbog nestašice hrane, goriva i ostalih sirovina, što dovodi do društvenih i gospodarskih problema u koje grad tone. U veljači nezadovoljno stanovništvo započinje pobunu i prosvjede koji su u povijesti poznati kao "februarska revolucija". Obzirom na nekontrolirani kaos koji je nastao u Petrogradu, car Nikolaj II je bio prisiljen abdicirati te je ovaj događaj označio kraj monarhističke Rusije i kraj vladavine dinastije Romanov.

Umjesto raspadajuće autokracije, pojavio se nelagodni dvostruki režim između Privremene vlade i radikalnih Sovjeta. Kako je revolucija bila u punom jeku, Nijemci su odlučili izbaviti revolucionara Vladimira Lenjina iz zatvora u Švicarskoj te ga poslati nazad u Rusiju kako bi stvorio nemir na neprijateljskom teritoriju. Nakon šest mjeseci uspona i padova u nastojanju

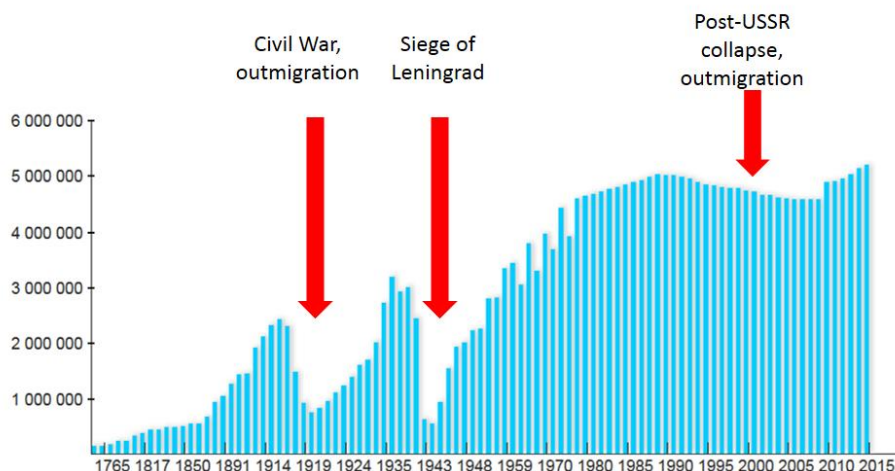

da preuzme vlast u Rusiji, u listopadu se to napokon dogodilo. Napadom ratne krstarice Aurora na Zimski dvorac, u kojem se nalazila Privremena vlada, započeta je "oktobarska revolucija". Smijenjena je privremena vlada te na vlast dolaze komunisti na čelu sa Vladimirom Lenjinom(Welcome to St. Petersburg,2017.).

Lenjin je možda postao vladarom Rusije i Petrograda, no njegova revolucija nije bila u potpunosti uspješna. U velikom dijelu Rusije ljudi nisu priznavali boljševičku vladavinu i nisu slijedili njegovu vlast. Nedugo nakon uspostave Boljševičke vlasti doći će do snažnog protesta koji će kulminirati Građanskim ratom između Bijele i Crvene armije.

Kako se Petrograd nalazio na samoj granici Rusije i bio je vrlo laka meta napada u Prvom svjetskom ratu, ponovno je glavni grad postala Moskva, nakon gotovo 200 godina. Taj događaj će uvelike utjecati na dinamične promjene u demografskoj i urbanoj strukturi Petrograda. Grad je pogodila jaka emigracija. Vladina birokracija sa svim svojim pripadajućim ministrima, službenicima i vojnim osobljem se preselila u Moskvu. Vojno osposobljeni muškarci išli su u Građanski a rat, a civili su se selili u ruralna područja radi lakše proizvodnje hrane. Posljedica svih promjena u Petrogradu je drastično smanjenje stanovništva unutar perioda od 4 godine što možemo vidjeti u tablici 2(2,4 milijuna-1916. na 740 tisuća.-1920.).(Saint Petersburg Encyclopaedia,2017.)

Population of Saint Petersburg

Tablica 2.:Demografska slika Sankt Peterburga od prvog popisa do 2015. (Izvor: Laguanges of the world, 2015.)

Osim demografskih promjena došlo je i do drastičnih promjena u interpretaciji ideja i ideala novog režima. Nova vlast htjela je ukloniti bilo kakvu povezanost sa carskom i vjerskom prošlošću Petrograda. Tako je neprihvatljivo bilo da se u socijalističkom gradu jedan od glavnih putova naziva imenom Katarine Velike, te je taj kanal preimenovan 1923. godine u kanal Griboedova. Neprihvatljiva su također bila vjerska imena ulica i trgova. Trg koji je nosio ime prema obližnjoj crkvi Gospe od ukazanja je preimenovan u Trg Ustanka kako bi obilježavao brojne revolucionarne prosvjede koji su se dogodili u gradu. Nevski prospekt je preimenovan u ulicu Proletkulta po Organizaciji proleterske kulture i prosvjetiteljstva.(Volkov,1995.)

4.10. Nastavak terora i ponovna promjena imena grada

Dana 21.siječnja 1924., nakon nekoliko neuspješnih atentata i zdravstvenih problema, umire Vladimir Lenjin. Samo tjedan dana nakon njegove smrti Petrograd je preimenovan u Lenjingrad u čast čovjeku koji je bio glavni akter boljševičke revolucije i dolaska režima na vlast.

Nakon dugih godina zanemarivanja grada, započete su novogradnje u Lenjingradu. Sovjetski konstruktivizam je bio omiljeni arhitektonski stil u stvaranju novog i boljeg društva. Potpuno suprotno od stila gradnje u Lenjingradu do sada, ovaj stil kombinira modernu tehnologiju i geometrijske oblike bez pretjeranog ukrašavanja sa socijalnom svrhom, potičući komunistički način života. U tom duhu izgrađen je stambeni objekt za političke zatvorenike carskog režima. Pri gradnji se pazilo na njegovu funkcionalnost te je tako izgrađena zgrada u kojoj su svi stanovi imali centralno grijanje i kupaonicu, sadržajima koje su do tada samo bogati mogli priuštiti, ali nitko nije imao kuhinju. Umjesto kuhinje u svakom stanu, napravljena je jedna komunalna kuhinja kako bi se oslobodilo radnike kuhanja i poticalo se međusobno druženje. No ideja o takvim stambenim ustanovama je brzo propala.

Još jedan primjer okrutnog komunističkog stila života su bile "komunalke" kojih je bilo sve više po gradu."Komunalke" su bili veliki stanovi(u nekim slučajevima čak i palače) koji su nakon revolucije bili oduzeti bogatijoj klasi i pretvoreni u zajedničke prostore za proletarijate. U takvim stanovima je bilo smješteno između dvije i sedam obitelji, pri čemu je svaka obitelj imala jednu sobu koja je bila dnevni boravak i blagovaonica i spavaća soba. Hodnici, kuhinja

i kupaona su bili na zajedničku upotrebu što je narušavalo privatnost i dovodilo do čestih svađa.

Godine 1935. započinje velika čistka stanovništva zbog sumnjivih okolnosti pod kojima je Sergej Kirov ubijen. Vlast je mislila da su ga ubili neprijatelji revolucije te su smatrali da svakog sa drugačijim stavom treba utišati. Mnogi stanovnici Lenjingrada bili su uhićeni, često mučeni i poslani u radne logore. Ovo je bila preteča Velikog terora koji tek slijedi u kojem je pola milijuna ljudi ubijeno. Kako je čistka jačala, tako se povećavala populacija u Lenjingradskom zatvoru. Još jedna konstruktivistička zgrada je stekla reputaciju za vrijeme terora, a to je "Velika kuća" kako su je sami stanovnici nazivali. U ovoj zgradi nalazi se tajna policija pod raznim nazivima(OGPU, NKVD, KGB, FSB), te je poznata po tome što je nekoliko tisuća ljudi za vrijeme čistke i terora ušlo u nju i više se nikada za njih nije čulo(Welcome to St. Petersburg,2017.).

4.11. Razdoblje Drugog svjetskog rata i blokade Lenjingrada

Iako je 1939. godine teror od strane komunističke vlasti počeo jenjavati, Lenjingrad će ubrzo doživjeti novu katastrofu. Samo dvije godine kasnije, 22. lipnja 1941. Hitlerova Njemačka napala je Staljinov Sovjetski Savez i tim činom započeo je Drugi svjetski rat u Rusiji. Za Lenjingrad je rat značio i blokadu. Njemačke snage došle su da same periferije grada u kojem je obitavalo oko 3 milijuna ljudi. Plan Nijemaca bio je uništiti i izbrisati sa karte nekadašnji glavni imperijalni grad i kolijevku Boljševičke revolucije, no grad se prvo trebao predati.

Njemačka vojska, 8. rujna 1941., prekida svaku kopnenu vezu Lenjingrada sa Sovjetskim Savezom tako što su zatvorili posljednju glavnu cestu u grad i započela je najsmrtonosnija opsada u povijesti. U 872 dana, koliko je blokada trajala, Nijemci su sjedili ukopani, samo nekoliko kilometara od povijesnog centra, bacali bombe, sprječavali cirkulaciju namirnica i čekali kapitulaciju. Hitler je bio uvjeren da će se Lenjingrad lako predati i da je samo pitanje dana, no Lenjingrad se nikad nije predao. Blokada je konačno završena 27. siječnja 1944., ali je rat bjesnio još više od godinu dana. Zbog junaštva stanovnika koji su se odbijali predati protivničkim snagama u neljudskim uvjetima, Lenjingrad je bio prvi sovjetski grad koji je dobio nagradu "Grada Heroja"(Welcome to St. Petersburg,2017.).

4.12. Poslijeratno razdoblje i pad komunizma

Opsada i rat su završili, ali Lenjingrad je bio u neprepoznatljivom stanju. Cijela gradska infrastruktura je oštećena ili uništena tijekom tri godine trajnih zračnih napada, granatiranja i požara. Preko milijun civila umrlo je od gladi, hladnoće i bolesti dok je drugi milijun bio evakuiran. Skromnih 600 tisuća oslabljenih, izgladnjelih, ali hrabrih ljudi ostalo je kako bi podignuli grad ponovno iz ruševina.

Obnavljanje muzeja Ermitaž, koji je doživio značajna oštećenja za vrijeme bombardiranja, počelo je i prije završetka rata. Mnoge sobe su sadržavale samo prazne okvire za slike. Ubrzo nakon invazije Nijemaca, zaposlenici muzeja i volonteri su otpremili na sigurno gotovo milijun izložaka u dva teretna vlaka u grad Sverdlovsk. U listopadu 1945. svi predmeti iz Ermitaža su vraćeni nazad te je muzej ponovno otvoren za javnost. Priča o Ermitažu simbolizira duh obnove koji je zahvatio sam grad. Obnovljene su fasade i ulice, parkovi presađeni. Do 1950. godine Lenjingrad je "uskrsnuo".

Ovakav brz oporavak Lenjingrada zabrinjavao je Staljina. Bojao se činjenica da je Lenjingrad nekad bio glavni imperijalistički grad i kolijevka revolucije, grad koji ima veliku kulturnu, znanstvenu i ekonomsku važnost ne samo za Rusiju nego i Europu. Opsada grada je samo potvrdila njegovu zabrinutost i povećala sumnju. Gotovo 900 dana gradski čelnici su, u odsječenom Lenjingradu, samostalno djelovali i branili grad. U nepodnošljivim uvjetima oni se nisu predali neprijatelju, i to sve bez pomoći Moskve. Kako bi obuzdao buntovnost ljudi u Lenjingradu, optužio ih je za ideju osnivanja protivničke partije onoj na vlasti. Sudilo se velikoj većini ljudi u Lenjingradu, ali na meti su bili oni dužnosnici koji su branili grad. Većina njih je nakon presude pogubljena (Welcome to St. Petersburg, 2017.).

Nakon Staljinove smrti narod je poprilično izgubljen i nije siguran u svoju budućnost. Na njegovo mjesto je došao Nikita Hruščov. Iako je provodio politiku čvrste ruke u zemljama Istočne Europe pokušavao je sa Zapadom imati miroljubiv odnos nakon dugih godina zatvorenosti Sovjetskog Saveza. Na početku svoje vlasti Hruščov se borio za destaljinizaciju, no ipak nije uspio puno postići po pitanju toga, osim ponovljenih suđenja za optuženike protiv režima. Trudio se i povećati životni standard ljudi, te je tako uveo minimalnu plaću i gradio tzv. Hruščovke. Možda izgledom nisu bile atraktivne, ali su po prvi puta pružale obiteljima vlastitu kupaonu i kuhinju, a samim time i privatnost.

Nakon Hruščova na vlast dolazi Leonid Brežnjev čije će razdoblje biti obilježeno stagnacijom i emigracijom. Ponovno strogo okretanje sovjetskom režimu značilo je ponovno kršenje zakona i stroge kontrole nad narodom. U to vrijeme sve što nije bilo rusko bilo je zabranjeno. Takve restrikcije samo su potaknule mnoge umjetnike Lenjingrada za više slobode i kreativnosti. I dok su zapadnjački stilovi bili potpuno zabranjeni u 1970-ima, podzemna rock scena bila je sve življa. Kako je rock bio zabranjen, prvi bendovi su svirali u polu-podzemnim klubovima i privatnim prostorima. No 1981. godine otvoren je Lenjingradski rock klub kao tajna inicijativa KGB-a kako bi se glazbenici okupljali na jednom mjestu i kako bi ih bilo lakše promatrati. Obzirom da je ovo bio prvi i jedini klub u kojem je bilo legalno izvoditi rock glazbu, smatra se da je Lenjingrad, odnosno Sankt Peterburg kolijevka ruskog rock 'n' rolla(Volkov, 1995.).

Godine 1985. Mihail Gorbačov je najavio kako dotadašnja politika nema stabilnu ekonomsku podlogu i kako nije samodostatna, te najavljuje svoju eru "glasnosti i perestroike"(otvorenosti i rekonstruiranja). Kao dio otvorenosti, cenzura je olakšana i iznenada se u zemlji u kojoj su informacije bile potisnute desetljećima,od strane totalitarnog režima, dogodio procvat političkih, kulturnih i književnih djela. Milijuni sovjetskih građana čitale su djela zbog kojih bi nekoliko godina prije bili kažnjeni. Nažalost, niti ovakve političke odluke nisu odvratile Sovjetski Savez od propadanja, a Gorbačov je postao čovjek kojega se treba maknuti sa vlasti. Ubrzo nakon puča, građani Lenjingrada glasovali su za promjenu imena svog grada po treći put u dvadesetom stoljeću. Lenjingrad više nije postojao, a novo ime grada ponovno je bilo Sankt Peterburg, čime završava mračno doba i započinje ponovno kulturno obogaćivanje. U prosincu 1991. godine Gorbačov daje ostavku, a Sovijetski Savez prestaje postojati(Welcome to St. Petersburg,2017.).

5. RUSKI GRAD EUROPSKIH ARHITEKATA

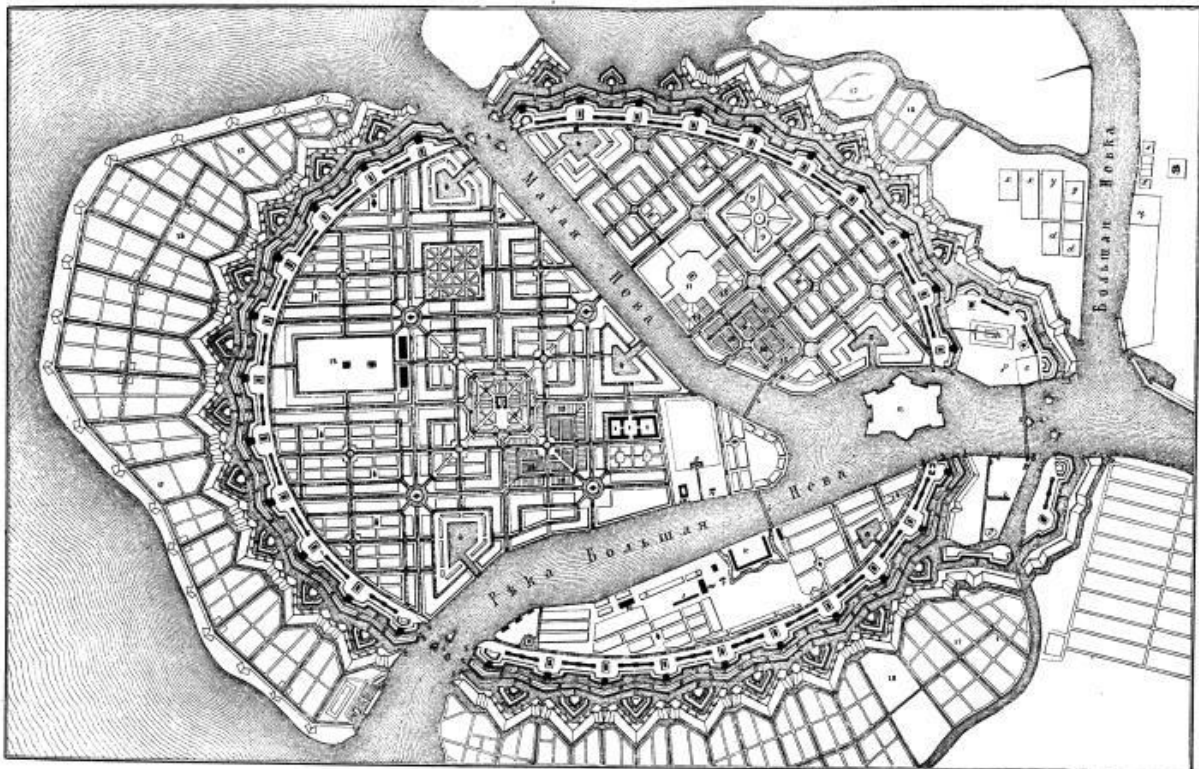
Sankt Peterburg je vrlo mlad grad, jedan od najmlađih u Europi, a svojim izgledom daje dojam kao da je građen tisućljećima. Osim ruskih arhitekata koji su dali svoj doprinos gradu, veliku važnost u njegovoj raznolikosti i jedinstvenosti dali su europski arhitekti koji su djelovali za vlasti carske dinastije Romanov. Car Petar Veliki putovao je Europom i ostao zadivljen njenom raskošnom arhitekturom u gradovima, te je sam htio izgraditi jedan takav veličanstveni grad u Rusiji. Osim što je pozvao arhitekate kako bi gradili veliko zdanje Sankt Peterburga, on je htio da europski arhitekti također izučavaju ruske arhitekate kako bi mogli nastaviti graditi u europskom stilu.

Prvi veliki arhitekt bio je Domenico Trezzini. Švicarsko-talijanskog podrijetla, bio je veliki graditelj Sankt Peterburga te osnivač arhitektonskog stila koji je postao poznat kao Petrijevski Barok (nazvan po Petru Velikom s kojim je Trezzini usko surađivao). Nakon što je radio u Kopenhagenu za danskog kralja, 1703. godine je pozvan kako bi radio u Rusiji. Ubrzo je postao Petrov glavni arhitekt u novonastalom gradu Sankt Peterburgu. Osmislio je najraniju strukturu Petropavlovske tvrđave, uključujući i Petropavlovsku katedralu, a začetnik je zgrade Dvanaest fakulteta, Zimske i Ljetne palače (Buckler, 2005.). Osim što je radio na individualnim građevinama zaslužan je i za urbano planiranje i razvoj grada. Kako bi zadovoljio masovnu potražnju za stambenim objektima, Trezzini je stvorio predloške kuća za različite klase građana koje su se ubrzo počele graditi kako bi se stvorile ulice. Osnovao je školu za arhitekate kako bi mogao obučavati svoje pomoćnike, kao što je Mihajl Zemtsov.

Francesco Bartolomeo Rastrelli bio je posljednji veliki barokni arhitekt koji je radio u Sankt Peterburgu. On je arhitekt koji je radio na preuređenju Zimske palače i izgradnji palače carice Katarine u Carskom Selu, stoga je njegovo ime često sinonim za izvanrednu, ponekad pretjeranu raskoš koju su uživali Romanovi u 18. stoljeću. Te su građevine nešto što prvo turisti zamijete kada posjete Sankt Peterburg. Francesco Rastrelli je također zaslužan za raskošno proširenje Peterhofa sa dodavanjem drugog kata te izgradnjom kapelice. (Buckler, 2005.)

Prvi graditelj Sankt Peterburga kao grada, Jean-Baptiste Le Blond proveo je samo nekoliko godina u Rusiji prije svoje smrti, no ostavio je veliki trag na grad kao arhitekt i urbanistički planer. Dijelio je jednako mišljenje kao i Petar Veliki kako bi Sankt Peterburg trebao biti najljepši grad na svijetu. Pozvan je u Rusiju 1716. godine nakon što je impresionirao Petra

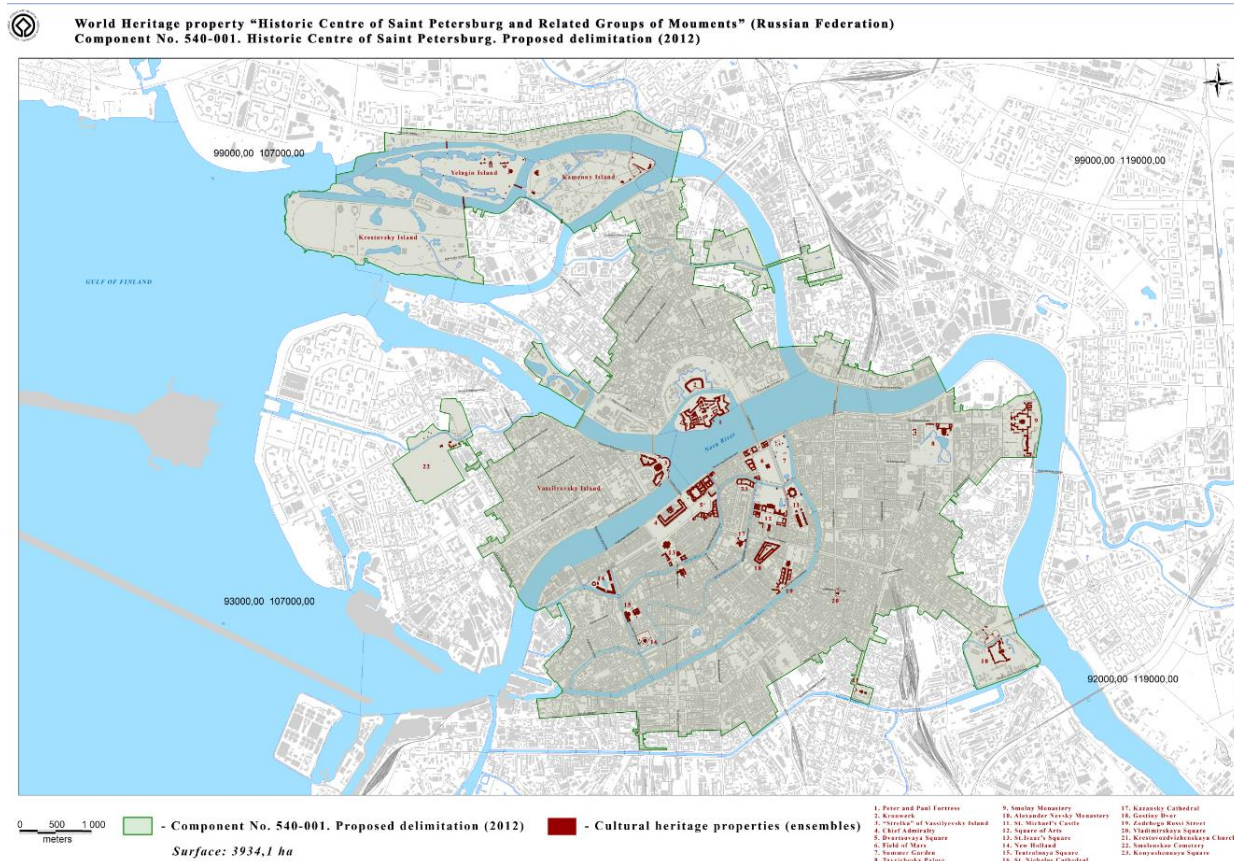
Velikog svojim radovima u Parizu te ga je postavio za glavnog arhitekta za sve poslove oko planiranja, gradnje i ukrašavanja u Sankt Peterburgu i Peterhofu. Značajna je bila Le Blondova uspostava radionica za razne umjetnosti i obrte kako bi obučavao Ruse najnovijim tehnikama. Osmislio je standardne kuće koje bi se mogle reproducirati kako bi pomogle bržem razvoju grada, te je dizajnirao prve uljne ulične lampe u gradu. Le Blond je zamislio da se grad od centra širi u obliku elipse, no ipak je odbačen zbog pragmatičnog stila Trezzinija.(Lincoln,2000.)

Slika 3.:Urbani plan Jean-Baptiste Le Blonda 1717. (Izvor: Saint Petersburg Encyclopaedia, 2017.)

6. KULTURNI PEJZAŽ SANKT PETERBURGA

Kulturni pejzaž Sankt Peterburga jedinstven je zbog svoje raznolikosti, zbog svih utjecaja koje je imao kroz povijest. Povijesna jezgra grada nalazi se pod UNESCO-ovom zaštitom zajedno sa svim spomenicima i zgradama koje se nalaze u toj povijesnoj jezgri.

Slika 4.:Prikaz područja pod UNESCO-ovom zaštitom (Izvor: UNESCO, 2017.)

Povijesna gradska jezgra odgovara opisu 4 od 6 kriterija za zaštitu područja po UNESCO-u:

"Kriterij I: U području urbanog dizajna, Sankt Peterburg predstavlja jedinstveno umjetničko ostvarenje u ambiciji programa, koherentnosti plana i brzine izvršenja. Od 1703. do 1725. Petar Veliki je podigao, iz krajobraza močvara, treseta i stijena, grad Sankt Peterburg u mramoru i kamenu za koji je želio da bude najljepši u cijeloj Europi.

Kriterij II: Zgrade i spomenici u Sankt Peterburgu i okolici koji su dizajnirali Rastrelli, Vallin de la Mothe, Cameron, Rinaldi, Zakharov, Voronikhine, Rossi, Montferrand i ostali, uvelike su utjecali na razvoj arhitekture i umjetnosti u Rusiji i Finskoj u 18. i 19. stoljeću. Normativna vrijednost glavnog grada porasla je uspostavom Akademije znanosti, a zatim Akademije

likovne umjetnosti. Urbani model Sankt Peterburga, koji je završen pod vlašću Katarine II, Aleksandra I i Nikolaja I, upotrijebljen je tijekom rekonstrukcije Moskve nakon požara 1812., a i za nove gradove poput Odese i Sevastopolja u južnim dijelovima Carstva.

Kriterij IV: Nominirani kulturni pejzaž objedinjuje izvrsne primjere baroknih imperijalnih rezidencija s arhitektonskim postignućima Sankt Peterburga, koji je barokni i neoklasični glavni grad par excellence. Palače Peterhof i Carsko Selo, koje su obnovljene nakon uništenja tijekom Drugog svjetskog rata, neke su od najznačajnijih građevina.

Kriterij VI: Sankt Peterburg je bio dva puta izravno povezan s događajima od univerzalnog značenja. Od 1703. do 1725. godine, izgradnja Sankt Peterburga simbolizira otvaranje Rusije prema zapadnom svijetu i nastanak Carstva na međunarodnoj sceni. Boljševička revolucija pobijedila je u Petrogradu 1917.(grad je preimenovan 1914.). Ratni brod Aurora i gradska kuća Matilde Kćesinskaje, kasnije Muzej socijalističke Oktobarske revolucije nalaze se u srcu Lenjingrada i simboliziraju nastanak SSSR-a. "(UNESCO,2017.)

Osim kulturne baštine koja se nalazi u jezgri grada, Sankt Peterburg je prepun živopisnih zdanja izvan same gradske jezgre. Posebnu pozornost privlače stanice metroa koje su svaka za sebe spomenik. Osim materijalne grad je poznat po nematerijalnoj baštini, a to su poznati ruski baleti i opere.

7. ZAKLJUČAK

Sankt Peterburg, iako mlad grad, doživio je zanimljivo razdoblje puno promjena. Njegov utemeljitelj Petar Veliki se zalagao da bude najljepši glavni grad u Europi. Vođen tom misli, sabrao je sve svoje znanje koje je stekao putovanjem po Europi i pozvao brojne ljude kako bi mu pomogli u izgradnji tog grada. Sama prijestolnica koju je on stvorio na obalama Baltičkog mora je značila otvaranje prema zapadu Europe. Rusija je prije nastanka Sankt Peterburga bila prilično zaostala zemlja spram ostatka Europe i zato je Petar Veliki želio ideje sa zapada kako bi mu pomogle u podizanju jakog Carstva. Razvoju Sankt Peterburga najviše je doprinijela dinastija Romanov koje je prihvaćala europske utjecaje i tako razvijala ne samo Sankt Peterburg, nego i ostale dijelove Carstva. Prekidom monarhističke vladavine i dolaskom komunista na vlast, počelo je razdoblje u kojem razvoj gradova nema više toliku važnost kao prije. Same promjene imena u tom razdoblju obilježavaju okretanje nacionalizmu i zatvaranje prema Europi. Striktne cenzure i zabrane socijalističkog režima drastično su obuzdale uspon Sankt Peterburga kao multikulturalnog središta Europe. Nakon popuštanja režima Sankt Peterburg ponovno se okreće zapadu i do danas je jedno od najjačih kulturnih središta cijele Europe. Raskol između Europe i Ruskog carstva pozitivno je utjecao na sam kulturni pejzaž Sankt Peterburga. Nije samo velika inspiracija umjetnicima, nego je i velika turistička atrakcija ljudima iz cijelog svijeta.

LITERATURA

Buckler, J. - Mapping St. Petersburg: Imperial Text and Cityshape, 2005.

Lincoln, W. B. - Sunlight at Midnight: St. Petersburg and the Rise of Modern Russia, 2000.

Volkov, S.- St. Petersburg: A Cultural History, 1995.

IZVORI

Britannica - <https://www.britannica.com/place/St-Petersburg-Russia>(27.08.2017.)

Brockhaus and Efron Encyclopedic Dictionary -
<http://www.iddk.ru/ru/cdrom/73147.html>(10.09.2017.)

Expat arrivals - <http://www.expatarrivals.com/asia-pacific/russia/weather-russia>(25.03.2018.)

Geographia - <http://www.geographia.com/>(10.09.2017.)

Languages of the World - <http://www.languagesoftheworld.info/geography/is-saint-petersburg-a-primate-city-and-the-demographic-tale-of-two-cities.html>(10.09.2017.)

Latitude - <https://latitude.to/map/ru/russian-federation/cities/saint-petersburg>(25.03.2018.)

Saint Petersburg Encyclopaedia -
<http://www.encspb.ru/object/2803920605?dv=2853931022&lc=en>(10.09.2017.)

UNESCO- <http://en.unesco.org/>(10.09.2017.)

Welcome to St. Petersburg- <http://www.saint-petersburg.com/>(10.09.2017.)